

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

Petra MEIER

ABSTRACT

The article analyses the gender balance in local Belgian politics in the aftermath of the 2006 local elections. It offers a comparative perspective on the position of candidates, representatives elected and those holding office including data from the last three decades. The article also discusses the attitude of local party sections towards measures to foster a gender balance. The data show that local party sections more easily agree on parity at the level of candidates than that they support a real sharing of power at the level of the executive power. Local party sections do not support more than a guaranteed minimum presence of wo/men in the councils of elders. Furthermore, both at the level of candidates and at that of the executive the data reveal a final glass ceiling. Women have difficulties reaching the top positions on electoral lists as well as the top positions in the local executive power.

1. De blinde vlek van de verhoudingen m/v in de lokale en provinciale politiek

Zowel politici als wetenschappers besteedden het laatste decennium toenemend aandacht aan de maatschappelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen in de politiek, in navolging van de vrouwenbeweging, die het thema al lang hoog in het vaandel draagt. Belangrijke vragen in dit kader zijn die naar de eigenlijke positie van vrouwen in de politiek, de oorzaken voor hun ondervertegenwoordiging en de middelen om te komen tot meer evenwichtige verhoudingen.¹ Ondanks deze toegenomen interesse bestaan er nog een aantal blinde vlekken wat de verhoudingen van mannen en vrouwen in de politiek betreft. Zo is er verhoudingsgewijs minder onderzoek dat specifiek handelt over de positie van vrouwen in de Belgische lokale en/of provinciale politiek² of dat er op substantiële wijze

1. CELIS, K. & MEIER, P., *De macht van het geslacht. Gender, politiek en beleid in België*, Leuven, Acco, 2006.
2. MARISSAL, I. & HANSEN, I., *Naar een paritaire democratie. Analyse van de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000*, Brussel, Directie van de gelijke kansen – Federaal Ministerie van Te-

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

aandacht aan besteedt.^{3, 4} Ook internationaal wordt er verhoudingsgewijs veel minder onderzoek verricht naar de positie van vrouwen in de lokale politiek.⁵

De doelstelling van dit artikel bestaat erin om de uitslagen van de jongste gemeenteraadsverkiezingen in perspectief te plaatsen. Meer concreet wil dit artikel een antwoord bieden op twee vragen. Welke positie bekleeden vrouwen tegenwoordig in de lokale en provinciale politiek? En welke houding heerst er anno 2006 onder de politieke partijen ten opzichte van de bevordering van meer evenwicht van mannen en vrouwen in de lokale politiek?

Wat de eerste vraag betreft plaatsen we de laatste verkiezingen van oktober 2006 in vergelijkend perspectief. We gaan daarbij terug tot zover de data beschikbaar zijn en hebben aandacht voor de evolutie in de verhoudingen van mannen en vrouwen onder de kandidaten en gekozenen. We maken deze oefening zowel voor de lokale als voor de provinciale verkiezingen. Voor de lokale verkiezingen aggregeren we de gegevens per gewest omdat dit het niveau is waarvoor de meeste data bestaan en we het langste perspectief kunnen bieden. Wat de provinciale verkiezingen betreft aggregeren we om dezelfde reden op het Vlaamse en

- werkstelling en Arbeid; MARQUES-PEREIRA, B. & VANCLAIRE, L., Genre et gestion locale du changement: quelle méthode comparative?, in MARQUES-PEREIRA, B. & MEIER, P. (red.), *Genre et politique en Belgique et en Francophonie*, Louvain-La-Neuve, Bruylant-Academia, 2005; MEIER, P., Aandacht voor de man-vrouw verhoudingen in de lokale politiek, *Het tijdschrift van Dexia Bank, Themanummer lokale verkiezingen oktober 2000*, 2001/2, 216, pp. 49-62; REYNAERT, H., STEYVERS, K. & VERLET, D., Vrouwen als lokale mandatarissen: instroom, profiel en uitstroom, *Burger, bestuur en beleid. Tijdschrift voor bestuurskunde en bestuursrecht*, 2005, 2(2), pp. 91-113; REYNAERT, H. & VERLET, D., Cherchez la femme. Les élues locales en Flandre (1946-2000), in MARQUES-PEREIRA, B. & MEIER, P. (red.), *op.cit.*; STEYVERS, K., Hoe komen de toekomstige vrouwelijke mandatarissen in contact met de lokale politiek?, in MAERTEN, M. & SCHEEPERS, S. (red.), *lain Reader Vrouwen en Besluitvorming*, Brussel, RoSa, 2002.
3. FIERS, S. et al., *De trajecten van vrouwen in de Belgische politiek*, Brussel, IGVM, 2006; REYNAERT, H., De sociale achtergrond van de lokale politieke elite in Vlaanderen 1946-1988, *Res Publica*, 1997, 39(1), pp. 45-62; REYNAERT, H., *Lokale en regionale politiek: lokale politici in Vlaanderen 1946-1994*, Brugge, Vanden Broele, 2000; REYNAERT, H. & VALCKE, T., De lokale en provinciale elites in Oost-Vlaanderen na WOII: een verkennend comparatief onderzoek, *Res Publica*, 1998, 40(1), pp. 99-126; REYNAERT, H., STEYVERS, K. & VERLET, D., Van dorpsfiguur tot eerstelijnsbestuurder. De lokale politieke elite in Vlaanderen na 1945, in FIERS, S. & REYNAERT, H. (red.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht*. Leuven, Lannoo Campus, 2006; VAN MOLLE, L. & GUBIN, E., *Vrouw en politiek in België*, Lannoo, Tielt, 1998.
 4. Voor de volledigheid kunnen we tevens verwijzen naar een historisch georiënteerd onderzoek naar profielen van vrouwelijke mandatarissen: GUBIN, E., & VAN MOLLE, L., *Vergeeten pioniers. Tien vrouwen in de politiek. De gemeenteraadsverkiezingen van 1921*, Brussel, Standaard Uitgeverij, 1994.
 5. Zie bij voorbeeld BRATTON, K.A. & RAY, L.P., Descriptive Representation, Policy Outcomes, and Municipal Day-Care Coverage in Norway, *American Journal of Political Science*, 2002, 46(2), pp. 428-437; GIDENGIL, E. & VENGROFF, R., Representation Gains of Canadian Women or Token Growth? The Case of Quebec's Municipal Politics, *Canadian Journal of Political Science*, 1997, 30(3), pp. 513-537.

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

Waalse niveau. Voor het lokale niveau bekijken we tevens de evolutie van het aantal vrouwelijke mandatarissen.

Het tijdsperspectief is ingegeven door twee redenen. Ten eerste zeggen cijfers over de huidige situatie enkel iets indien ze in een historisch perspectief geplaatst worden. Ten tweede zijn de gegevens over man-vrouwverhoudingen in de lokale politiek vaak versnipperd en worden daarom in dit artikel voor heel België bijeengebracht. Het voordeel van het lokale politieke niveau, namelijk het grote aantal vergelijkbare onderzoekseenheden, is tevens hét grote nadeel, vooral wanneer data manueel verzameld moeten worden. Bij eerdere verkiezingen kon enkel teruggegrepen worden naar de lijsten met kandidaten en uitslagen, wat veel tel- en vooral navraagwerk vergde (dit laatste bij niet seksespecifieke voornamen). De lokale verkiezingen van oktober 2006 zijn de eerste waarbij de bevoegde organiserende overheden, de drie gewesten, zelf met cijfermateriaal naar buiten traden. Op hun websites (zie voetnoten bij tabellen 1 en 2) presenteren zij minstens het aantal vrouwelijke gekozenen ten opzichte van het totaal aantal gekozen kandidaten. Dit wijst op een zekere inburgering van de thematiek. Het gaat echter vaak om cijfers die op zich weinig zeggen en in het nodige perspectief geplaatst moeten worden. Dat is niet steeds gemakkelijk gezien bij voorbeeld enkel percentages gegeven worden waardoor een vergelijking met andere gewesten en vroegere resultaten moeilijk wordt. Maar de gegevens op zich zijn – tenminste gedeeltelijk – beschikbaar.

De tweede vraag naar de houding van politieke partijen ten opzichte van de bevordering van meer evenwicht tussen mannen en vrouwen spitst zich toe op de lokale politiek. We bespreken in dit kader een aantal resultaten van een schriftelijke vragenlijst die in de zomer van 2006, in de aanloop naar de verkiezingen, afgenomen werd bij alle lokale partijvoorzitters of -secretarissen. Het onderzoek waarop deze vragenlijst gebaseerd is spitst zich toe op het lokale politieke niveau. Naast het provinciale ontbreekt hier grotendeels ook het tijdsperspectief. In een soortgelijke vragenlijst, afgenomen in de aanloop naar de lokale verkiezingen van 2000, werden ook de verhoudingen van mannen en vrouwen en de bevordering van een evenwicht op dit niveau bevraagd. Gezien de inmiddels gewijzigde juridische context moesten deze vragen herzien en aangevuld worden, wat een tijdsperspectief grotendeels onmogelijk maakte. Waar mogelijk vergelijken we echter met de gegevens van 2000. We analyseren de houding van de lokale afdelingen van partijen ten opzichte van ingevoerde maatregelen zoals de nieuwe quotawet en nog circulerende voorstellen. We gaan tevens na of politieke partijen op het lokale niveau over eigen, de bestaande wettelijk opgelegde quota aanvullende, maatregelen beschikken.

2. De evolutie van de verhoudingen m/v in de lokale en provinciale politiek

Wat het aantal vrouwelijke kandidaten en gekozenen betreft beschikken we over volledige gegevens sinds de verkiezingen van 1994 voor het lokale niveau, en die van 2000 voor de provincieraden. De afgelopen drie verkiezingen zijn historisch gezien ook de meest belangrijke geweest gezien i) de overheid bij de lokale en provinciale (evenals de Europese) verkiezingen van 1994 voor het eerst aan partijen een bepaalde verhouding mannelijke en vrouwelijke kandidaten oplegde, en ii) voor de laatste drie verkiezingen telkens een andere quota gold die progressief naar meer sekse-evenwicht streefde. Op de lokale verkiezingen van 1994 was de overgangsmaatregel van de toen net ingevoerde quotawet Smet-Tobback van toepassing.⁶ Volgens deze overgangsmaatregel mochten maximaal drie vierde van de kandidaten op een lijst van hetzelfde geslacht zijn. Voor de verkiezingen van 2000 gold vervolgens de volledige quota uit de wet Smet-Tobback. Zo mochten maximaal twee derde van de kandidaten van hetzelfde geslacht zijn. Voor de verkiezingen van 2006 werden nieuwe quota in het leven geroepen. In 2002 had de federale wetgever al de wet Smet-Tobback vervangen door een reeks nieuwe wetten⁷ die bepaalde dat kieslijsten evenveel mannelijke als vrouwelijke kandidaten bevatten. Eveneens nieuw aan deze wetten is de bepaling dat voor de eerste twee plaatsen op de lijst de rits toegepast wordt. Voor de eerstvolgende verkiezingen na het van kracht worden van de wet gold echter dat de eerste drie plaatsen op de lijst niet door kandidaten van dezelfde sekse ingenomen mochten worden. De wetten van 2002 zijn echter niet van toepassing op de lokale en provinciale verkiezingen, gezien de daaraan gerelateerde bevoegdheid ondertussen werd overgeheveld naar de gewesten. De verschillende gewesten hebben daarom hun eigen quotaregels voor de lokale en de provinciale verkiezingen voorbereid. Ook hier geldt dat lijsten evenveel mannelijke als vrouwelijke kandidaten moeten bevatten. Terwijl in Brussel en Wallonië daarnaast geldt dat de eerste en tweede plaats door een mannelijke en vrouwelijke kandidaat gedeeld moeten worden, moet op

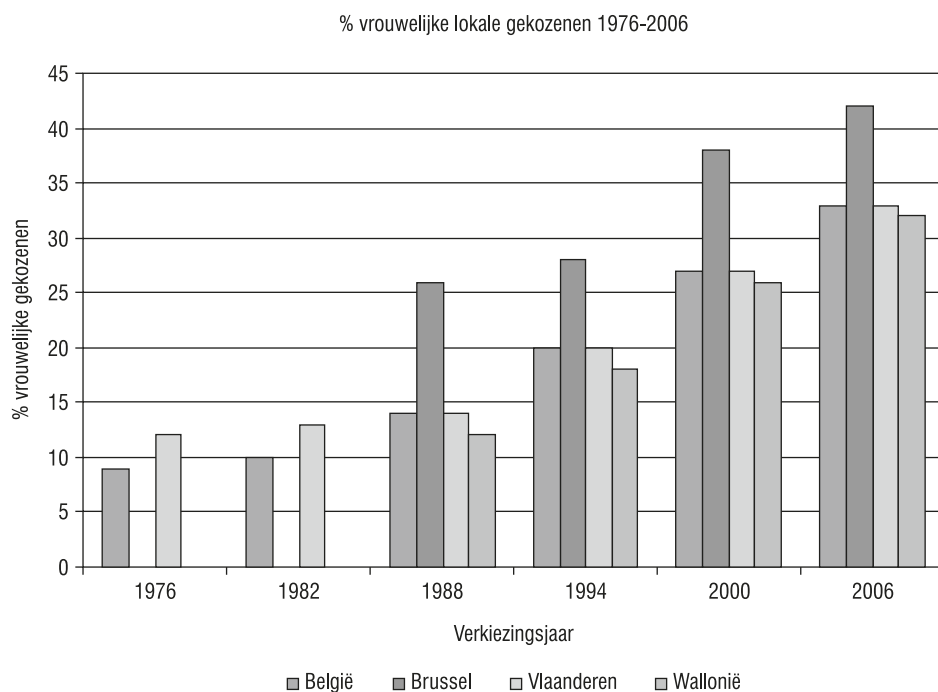
6. 'Wet van 24 mei 1994 ter bevordering van een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen' *Belgisch Staatsblad* 1 juli 1994.
7. 'Wet van 17 juni 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van het Europees Parlement'. *Belgisch Staatsblad* 28 augustus 2002; 'Wet van 18 juli 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten van de kandidaturen voor de verkiezingen van de federale Wetgevende Kamers en van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap'. *Belgisch Staatsblad* 28 augustus 2002; 'Bijzondere wet van 18 juli 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten van de kandidaturen voor de verkiezingen van de Waalse Gewestraad, de Vlaamse Raad en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad'. *Belgisch Staatsblad* 13 september 2002; 'Wet van 13 december 2002 houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving'. *Belgisch Staatsblad* 10 januari 2003.

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

Vlaamse lokale lijsten slechts een van de eerste drie plaatsen gaan naar een mannelijke of vrouwelijke kandidaat (zie ook Ackaert et al. in dit nummer).⁸

2.1 Evolutie kandidaten en gekozenen m/v voor de gemeenteraad

Wat de evolutie van het aantal vrouwelijke gekozenen op lokale lijsten betreft, wijst grafiek 1 (zie tabel 1 voor de data) op een continue opwaartse trend vanaf de verkiezingen van 1982,⁹ en deze trend wijzigt niet op het moment dat de over-

Grafiek 1. Evolutie lokale gekozen vrouwen 1976-2006.

8. Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Ordonnantie ertoe strekkende evenveel mannen als vrouwen op de gemeentelijke kieslijsten te plaatsen (Belgisch Staatsblad, 09/03/2005, PRB nr/64/04-05). Vlaams Gewest: Decreet van 16 februari 2006 houdende wijziging van de Gemeentekieswet (Belgisch Staatsblad, 28/02/2006, Vlaams Parlement, nr. 637(05-06). Waals Gewest: Décret du 30 novembre 2005 modifiant certaines dispositions du Code de la démocratie locale et de la décentralisation (Belgisch Staatsblad, 02/01/2006, Waals Parlement, nr. 204(04-05).
9. Van voor 1976 bestaan enkel gegevens voor het Vlaamse gewest en die wijzen erop dat vrouwen tot in de jaren '70 nauwelijks aanwezig waren in de lokale politiek (REYNAERT, H., *op.cit.*, 1997; REYNAERT, H., & VERLET, D., *op.cit.*).

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

heid quota oplegt aan partijen, laat staan deze quota verstrengt. De regel 'quota, meer vrouwen' of 'strengere quota, nog meer vrouwen', gaat niet op voor het aantal vrouwen verkozen op de Belgische lokale lijsten. De quota hebben de verhoudingen van mannen en vrouwen in de lokale Belgische politiek wellicht geen schade berokkend, maar ze hebben de trend die al voor de eerste quotawet inzetten niet fundamenteel gewijzigd.

Indien we de gegevens uitsplitsen per gewest, kunnen we vaststellen dat de Vlaamse gegevens sinds 1988 samenvallen met het nationale gemiddelde, terwijl de Waalse zich net daaronder en de Brusselse zich een stuk boven het nationale gemiddelde situeren. In Brussel vinden we trouwens wel een trend opwaarts parallel aan de invoering van de quotawet van 1994, terwijl we bij de verkiezingen van 2000, toen meer verregaande quota golden, een afvlakking vaststellen. (Een soortgelijk fenomeen konden we ook voor de verkiezingen op gewestelijk niveau vaststellen, waar het aantal vrouwen in het Brusselse traditioneel boven dat van de andere gewesten uitstak maar bij de laatste verkiezingen van 2004 een minder sterke groei kende.) In de twee andere gewesten is geen echte wijziging van de met de verkiezingen van 1988 ingezette trend te bespeuren. Indien de gewestelijke dynamiek zich voortzet bij de komende lokale verkiezingen zal de kloof tussen de Brusselse lokale politiek enerzijds en de Vlaamse en Waalse anderzijds verkleinen. Ook opmerkelijk is dat het verschil tussen Vlaanderen en Wallonië op lokaal niveau verwaarloosbaar klein is vergeleken met de andere politieke niveaus. Het verschil tussen het gemiddelde aantal vrouwen verkozen op Vlaamse en Waalse lokale lijsten is kleiner dan bij voorbeeld dat verkozen voor het Vlaams en Waals Parlement. Op de andere politieke niveaus steekt Brussel er ook boven uit wat het aantal vrouwelijke gekozenen betreft, maar is ook de kloof tussen Vlaanderen en Wallonië groter. Er is blijkbaar iets eigen aan het lokale politiek niveau dat Vlaanderen en Wallonië delen terwijl we het niet terugvinden in Brussel. Het stedelijke karakter en de omvang van de kieskring in het Brusselse bieden een verklaring.¹⁰

Uit tabel 1 kunnen we verder afleiden dat er doorheen de tijd steeds meer vrouwelijke kandidaten dan gekozenen waren. De verhouding op het niveau van de kandidaten vertaalt zich dus niet naar dat van de gekozenen. Een veel aangehaalde verklaring hiervoor is dat vrouwelijke kandidaten minder verkiesbare plaatsen op de kieslijsten bekleden. Gezien het traditionele belang van voorkeurstemmen bij lokale verkiezingen en de recente bevestiging ervan door een afzwakking van de impact van de lijststem (alleszins in Vlaanderen, zie Ackaert et al. in dit nummer), is het moeilijk verkiesbare plaatsen te bepalen. Wel is bekend dat vrou-

10. Zie bij voorbeeld REYNAERT, H., *op.cit.*, 1997; MARISSAL, C. & HANSEN, I., *op.cit.* Tot soortgelijke bevindingen, namelijk een hoger aantal verkozen vrouwen in de 13 Vlaamse centrumsteden dan gemiddeld in Vlaanderen, komen ook: VANLANGENAKKER, I. et al., *Profiel van de kandidaten en de verkozenen in de 13 Vlaamse centrumsteden, Samenleving en politiek*, 2006, 13(9), pp. 14-22.

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

wen verhoudingsgewijs minder vaak de toposities op lijsten innemen en dit geldt ook voor het lokale niveau. In oktober 2000 leverden vrouwen 18% van alle lijsttrekkers voor de lokale verkiezingen (25% in Brussel, 17% in Vlaanderen en 18% in Wallonië). Voor 2006 beschikken we enkel over data voor Vlaanderen. Daar maakten vrouwen 21% van de lijsttrekkers uit bij de lokale verkiezingen, in de centrumsteden waren het net geen 24%.¹¹

Tabel 1. Evolutie kandidaten en gekozenen m/v voor de gemeenteraad.¹²

	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
Verkiezingen van 1976*				
Gekozenen v		12%		9%
Verkiezingen van 1982*				
Gekozenen v		13%		10%
Verkiezingen van 1988*				
Gekozenen v	26%	14%	12%	14%
Verkiezingen van 1994				
Kandidaten v	40% (1447)	32% (9905)	31% (4859)	32% (16211)
Gekozenen v	28% (178)	20% (1447)	18% (912)	20% (2537)
Verkiezingen van 2000				
Kandidaten v	44% (1718)	39% (13200)	40% (8118)	40% (23036)
Gekozenen v	38% (249)	27% (1980)	26% (1334)	27% (3563)
Verkiezingen van 2006				
Kandidaten v	49% (1738)	49% (15500)	49% (9587)	49% (26825)
Gekozenen v	42% (280)	33% (2456)	32% (1667)	33% (4403)

* niet alle gegevens beschikbaar

Ook opmerkelijk, doch gekend, is het feit dat zowel in 1994 als in 2000 op de lijsten in alle gewesten gemiddeld meer vrouwelijke kandidaten stonden dan wettelijk was voorgeschreven. Voor 2006 echter kunnen we vaststellen dat de 50-50 verdeling steevast in het nadeel van vrouwelijke kandidaten bepleit wordt. Zoals ook voor het aantal vrouwelijke gekozenen geldt, was het aantal vrouwelijke kandidaten in Brussel hoger dan elders. Met ingang van de nieuwste quota is deze kloof vanzelfsprekend gedicht. Maar we vinden al in 2000 een verkleining van de

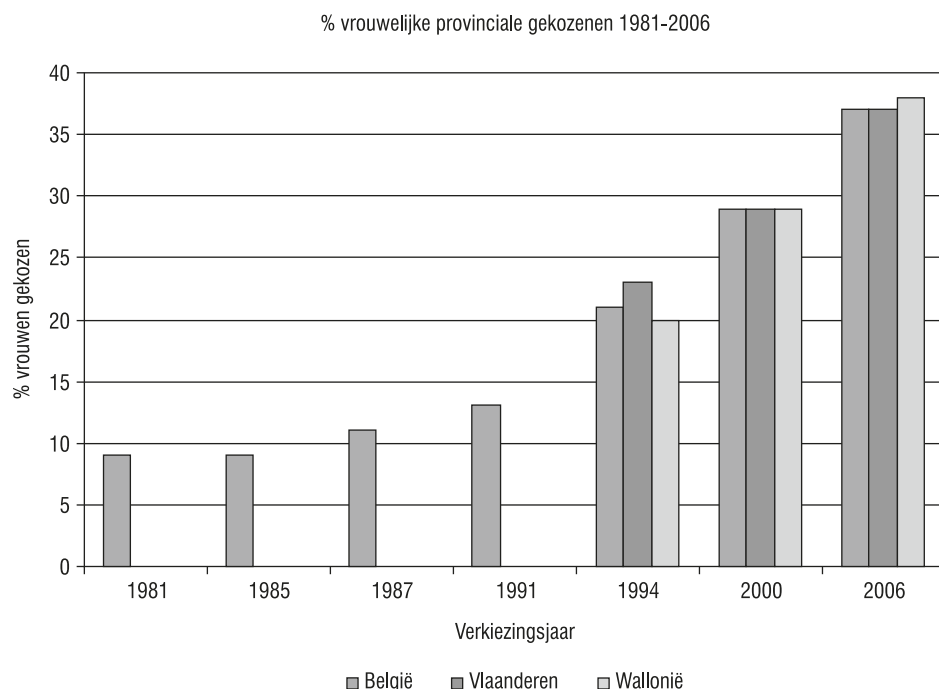
11. Voor de gegevens van 2000 zie MARISSAL, C. & HANSEN, I., *op.cit.*; voor die van 2006 zie VANLANGENAKKER, I. et al., *op.cit.*
12. Bron: CELIS, K. & MEIER, P., *op.cit.* (voor de data van 1976 en 1982); MARISSAL, C. & HANSEN, I., *op.cit.* (voor de data van 1988, 1994 en 2000); REYNAERT, H., *op.cit.*, 1997 (voor de Vlaamse data van 1976 en 1982); http://www.bruxelleselections2006.irisnet.be/results/nl/local_brussels/home.html (voor de Brusselse data van 2006, eigen berekening); <http://binnenland.vlaanderen.be/verkiezingen/verkiezingen2006/overzicht.html> (voor de Vlaamse data van 2006, eigen berekeningen); http://elections2006.wallonie.be/Site_Internet_RW/fr/local_wallonia/home.html (voor de Waalse data van 2006, eigen berekeningen).

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

kloof van het aantal vrouwen op Brusselse lijsten enerzijds en op Vlaamse en Waalse lijsten anderzijds. Analoog aan de trend die we kunnen vaststellen bij het aantal gekozen vrouwen, blijken ook de aantallen vrouwelijke kandidaten eerst in Brussel een plafond te bereiken waarna de rest van het land een inhaalbeweging maakt.

2.2 Evolutie kandidaten en gekozenen m/v voor de provincieraad

De beschrijving van de lokale data geldt ook voor de provinciale. Uit grafiek 2 en tabel 2 blijkt dat een stijging van het aantal verkozen vrouwen inzet in de jaren '80, een evolutie die nog eens versnelt in 1991. Vervolgens blijft ze stabiel ongeacht welke quota ingevoerd worden. Ook hier zijn er steeds meer vrouwelijke kandidaten dan gekozenen, en meer dan wettelijk voorgeschreven. Evenals op het lokale niveau vertaalt zich het pariteitsprincipe naar een lichte oververtegenwoordiging van mannelijke kandidaten. En tenslotte is ook op het provinciale niveau het verschil tussen Vlaanderen en Wallonië zo goed als onbestaande wat het aantal vrouwelijke kandidaten en gekozenen betreft.

Grafiek 2. Evolutie provinciale gekozen vrouwen 1981-2006.

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

Tabel 2. Evolutie kandidaten en gekozenen m/v voor de provincieraad.¹³

	Vlaanderen	Wallonië	België
Verkiezingen van 1981*			
Gekozenen v			9%
Verkiezingen van 1985*			
Gekozenen v			9%
Verkiezingen van 1987*			
Gekozenen v			11%
Verkiezingen van 1991*			
Gekozenen v			13%
Verkiezingen van 1994			
Gekozenen v	23% (91)	20% (64)	21% (155)
Verkiezingen van 2000			
Kandidaten v	42% (1319)	42% (892)	42% (2211)
Gekozenen v	29% (119)	29% (95)	29% (214)
Verkiezingen van 2006			
Kandidaten v	48% (1180)	48% (994)	48% (2174)
Gekozenen v	37% (151)	38% (127)	37% (278)

* niet alle gegevens beschikbaar

2.3 Evolutie vrouwelijke mandatarissen in de lokale politiek

Voor het lokale niveau hebben we ook data over het aantal vrouwelijke mandatarissen. Zoals uit grafiek 3 blijkt (zie tabel 3 voor de data), kunnen we voor alle mandaten een opwaartse trend noteren. Daar kunnen we echter twee kanttekingen bij plaatsen. Deze trend is minder stijl naarmate het ambt in gewicht toeneemt. En bij de laatste verkiezingen is die trend afgeremd voor wat de toename van het aantal vrouwelijke raadsleden en in zekere mate het aantal burgemeesters betreft.

Bij raadsleden zien we een eerste trend opwaarts in de jaren '80, zoals we die ook voor de gekozenen konden vaststellen. Deze wordt lichtjes versterkt in 1994, het moment waarop de quotawet voor het eerst wordt toegepast en hetzelfde gebeurt nog eens in 2000, wanneer de quotawet in haar volle omvang wordt toegepast. In 2006, het moment waarop de nieuwe quota van toepassing zijn, verzwakt die trend. Dat is des te opmerkelijker gezien de nieuwe quota een stuk verder gaan

13. Bron: CELIS, K. & MEIER, P., *op.cit.* (voor de data van 1981, 1985, 1987, 1991); MARISSAL, C. & HANSEN, I., *op.cit.* (voor de data van 1994 en 2000); <http://binnenland.vlaanderen.be/verkiezingen/verkiezingen2006/overzicht.html>. (voor de Vlaamse data van 2006); http://elections2006.wallonie.be/Site_Internet_RW/fr/province_wallonia/home.html (voor de Waalse data van 2006)

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

dan de oude en de Ministers die ervoor bevoegd zijn, veel heil hadden verwacht van de quota. Een mogelijke verklaring hiervoor schuilt in het feit dat gelijktijdig met de nieuwe quota ook andere regels ingevoerd werden, zoals de reducering van de impact van de lijststem (tot een derde). Daardoor neemt het gewicht van de in de lokale politiek minder belangrijke posities bovenaan de lijst nog meer af. Een andere mogelijke verklaring is dat het aantal vrouwelijke raadsleden een plafond bereikt. Echter, op andere politieke niveaus ligt dat plafond veel hoger. Toekomstige lokale verkiezingen moeten uitwijzen of het lokale politieke niveau een lager plafond kent dan de andere politieke niveaus. Indien dit het geval is stelt zich de vraag naar een specifieke aanpak van het lokale politieke niveau wil de overheid de doelstelling van de gelijkheid van mannen en vrouwen bereiken.

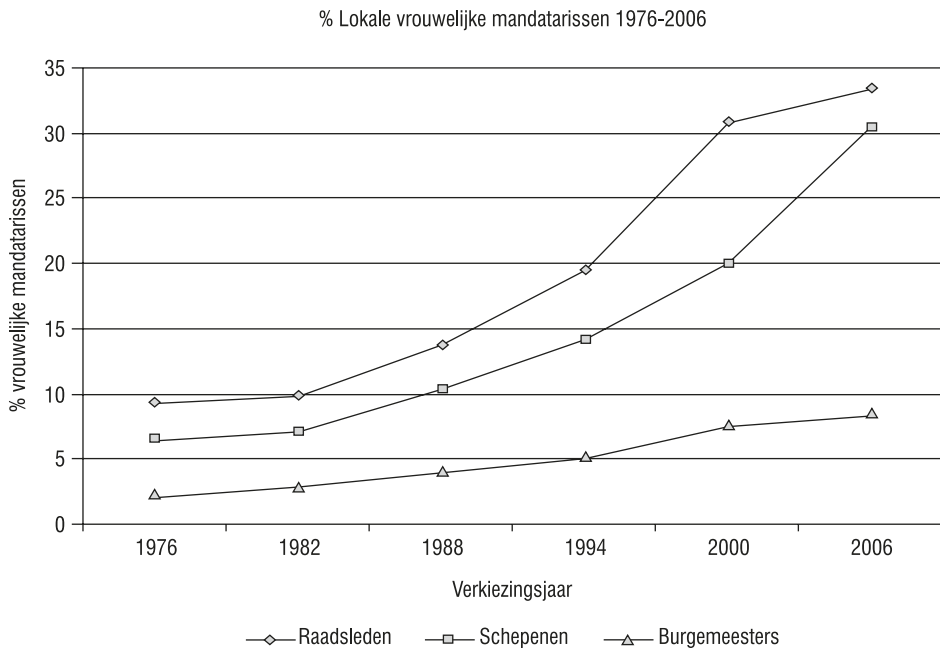
Het aantal vrouwelijke schepenen volgt, zij het niet met exact gelijke trede, de evolutie van het aantal raadsleden. Interessant is dat de opwaartse trend met de laatste verkiezingen nog een nieuwe impuls heeft gekregen. Hier zit voor een stuk wellicht de nieuwe regel tussen dat de executieven niet meer exclusief uit leden van één geslacht mochten bestaan.¹⁴ Na de verkiezingen van 1994 zetelde in zo goed als de helft van de schepencolleges geen vrouw, in de vorige legislatuur telde nog een derde van de schepencolleges geen enkel vrouwelijk lid. Daar is dus nu verandering in gekomen, er moet minstens één vrouw in zetelen. De maatregel bewijst dat minimalistische maar dwingende regels maatschappelijke groepen kunnen helpen om hardnekkige barrières te doorbreken. Deze maatregelen zorgen dan echter niet noodzakelijk voor een doorbraak op grote schaal in die zin dat vrouwen nu bij voorbeeld een groot aantal schepenen in elk schepencollege gaan leveren. Ook hier moet de tijd uitwijzen in welke mate de quota leiden tot evenwicht.

De evolutie van het aantal vrouwelijke burgemeesters verloopt veel trager en is in 2006 lichtjes afgeremd. Hun aandeel ligt vandaag ongeveer op het niveau van dat van de raadsleden 30 jaar geleden. Van alle politieke niveaus wordt de functie van de burgemeester – zoals ook die van een eerste Minister of Minister-president – gekenmerkt door het meest hardnekkige glazen plafond. Over heel de lijn kunnen we dus een eerste drempel vaststellen op het niveau van de kandidaten die door de nieuwste quotawet is weggewerkt. Elke daaropvolgend niveau wordt echter nog steeds gekenmerkt door een bijkomende drempel: vrouwen geraken minder gemakkelijk over de kaap van de gekozenen, de kaap van de schepenen en de kaap van de burgemeester. Op elk niveau is de uitval van vrouwen groter dan die van mannen. Een andere mogelijke verklaring voor het lage aantal vrouwelijke burgemeesters is een tijds-effect. Men wordt niet van vandaag op morgen burgemeester. De vertraging van de lijn van de burgemeesters op die van de raadsleden kan gewoon wijzen op de tijd die het duurt eerdat men doorstoot naar de functie van burgemeester. Indien het tijds-effect een verklaring vormt voor het

14. Artikel 11bis van de Belgische Grondwet.

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

lage aantal vrouwelijke burgemeesters zou hun aantal binnenkort wel moeten toenemen. Een verdere voorwaarde is dat vrouwen niet sneller dan mannen uitstromen uit de lokale politiek. Onderzoek in Vlaanderen wijst op een groter draaideureffect bij vrouwen dan bij mannen, zij gaan de politiek wel in maar zijn ook in een wip terug buiten. Onderzoek onder lokale politici naar hun afhaken in het eerste trimester van hun mandaat dat inging op 01/01/2001, geeft aan dat verhoudingsgewijs iets meer vrouwen dan mannen, maar vooral jonge vrouwen afhaken.¹⁵ Als men dan eerst een tijd moet meedraaien om burgemeester te worden, vermindert dit de kansen van vrouwen op een dergelijk mandaat.

Grafiek 3. Evolutie vrouwelijke lokale mandatarissen 1976-2006.

15. Als redenen voor hun vertrek geven vrouwen vaker de moeilijke combinatie arbeid-gezin op, mannen vaker het perspectief van een andere functie. Mannen die afhaken overwegen ook meer dan vrouwen om bij een volgende verkiezing opnieuw te kandideren (42% ten opzichte van 22%). Zij haken in tegenstelling tot vrouwen niet werkelijk af. Ze leggen hun functie neer als strategische zet in de ontplooiing van een bredere (politieke) carrière (REYNAERT, H., STEYVERS, K. & VERLET, D., *op.cit.*).

*Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek***Tabel 3.** Evolutie vrouwelijke lokale mandatarissen (enkel in %).¹⁶

	1976	1982	1988	1994	2000	2006
Raadsleden	9.2%	9.8%	13.8%	19.5%	30.8%	33.3%
Schepenen	6.4%	7.1%	10.4%	14.1%	20.0%	30.5%
Burgemeesters	2.0%	2.9%	3.9%	5.1%	7.5%	8.5%

3. De bevordering van meer evenwicht m/v in de lokale politiek

De tweede vraag die we in dit artikel wensen te beantwoorden handelt over de houding die politieke partijen aannemen ten aanzien van de bevordering van meer evenwicht tussen mannen en vrouwen in de lokale politiek. De quota voor de kieslijsten en tevens de maatregel dat executieven een minimale vertegenwoordiging van mannen en vrouwen moeten respecteren hebben het kader waarbinnen partijen opereren grondig gewijzigd. Deze wijziging situeert zich enerzijds op het niveau van de opgelegde verhoudingen en anderzijds op dat van de daarmee gepaard gaande inburgering van een streven naar gelijkheid van mannen en vrouwen. In de aanloop naar de lokale verkiezingen van 2006 werden alle lokale afdelingen van de Belgische partijen bevraagd naar de bevordering van een evenwicht van mannen en vrouwen in de lokale politiek en naar de wenselijkheid van maatregelen die dit moeten bewerkstelligen. De bedoeling ligt erin om, evenals tijdens de voorbereiding van de verkiezingen van 2000, te peilen naar de houding van lokale afdelingen van politieke partijen ten aanzien van dit thema. De gegevens bieden inzicht in de wijze waarop partijen zelf pogingen ondernemen om een evenwicht van mannen en vrouwen te bevorderen, welk draagvlak bestaat voor de door de overheid opgelegde maatregelen en voor nog circulerende voorstellen om te komen tot een nog beter evenwicht.

3.1 Partijen met bijkomende maatregelen ter bevordering van een evenwicht m/v

Uit tabel 4 blijkt dat zo ongeveer de helft van de lokale partijafdelingen aangeeft over bijkomende, eigen, maatregelen te beschikken ter aanvulling van de wette-

16. Bron: ACKAERT, J., *De burgemeestersfunctie in België. Analyse van haar legitimering en van de bestaande rolpatronen en conflicten*, Proefschrift tot het verkrijgen van de graad van Doctor in de Sociale Wetenschappen, Leuven, K.U.Leuven, 2006 (voor de data van 1976 t.e.m. 2000); DE WANDELER, C., *Elections communales 2006. Résultats chiffrés en Région de Bruxelles-Capitale, Presentatie tijdens de studievoormiddag Gender en politiek*, Amazone, Brussel, 27 januari 2007 (voor de Brusselse data van 2006); de data voor Vlaanderen werden verstrekt door Binnenland Vlaanderen, die voor Wallonië door Jean Faniel van CRISP.

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

lijk opgelegde quota. In totaal zeggen 49% van de lokale afdelingen de rits toe te passen bij de samenstelling van de lijst en 11% geeft aan te gaan voor een vrouwelijke lijsttrekker. Gezien sommige afdelingen beide maatregelen combineren kunnen we ervan uitgaan dat ongeveer de helft van de lokale afdelingen de door de wet opgelegde quota aanvult met eigen maatregelen. Wat we niet kunnen achterhalen is hoe dwingend partijen deze afspraak ervaren, of zij het als een verplichting zien waar ze zich stipt aan houden of als een streefdoel dat opzij geschoven kan worden om tegemoet te komen aan andere prioriteiten.

Interessant is dat een veel groter aantal partijen zegt de rits toe te passen dan te opteren voor een vrouwelijke lijsttrekker. Ook al zijn voorkeurstemmen heel belangrijk in de lokale politiek, de plaats van de lijsttrekker blijft de absolute toppositie, die op zijn minst een grote symbolische waarde heeft. De lijsttrekker is de belangrijkste persoon op de lijst (en niet enkel op de lijst). Het feit dat dit over het algemeen een man blijft, wijst er weer op dat de gelijkheid tussen mannen en vrouwen ingeburgerd geraakt, maar dat de absolute topposities daarvan worden uitgesloten. In de lokale politiek worden glazen plafonds tussen verdiepingen gesloopt, maar door het laatste glazen plafond breken vrouwen niet door. We kunnen deze evolutie op twee niveaus observeren, wat vrouwelijke mandatarissen betreft en met betrekking tot de samenstelling van de lijsten. Hoe dichter bij het centrum van de macht, hoe minder vrouwen. De laatste kaap voor de mandatarissen is die van burgemeester, en voor de kandidaten is het die van de lijsttrekker. En zoals we weinig vrouwen onder de burgemeesters vinden, zo zijn er ook weinig vrouwelijke lijsttrekkers.

Als we naar de gegevens per partij kijken kunnen we twee vaststellingen maken. Ten eerste onderscheiden de groene partijen zich – zoals gewoonlijk – van de andere door een meer doorgedreven aandacht voor de gelijkheid van mannen en vrouwen. Ten tweede is de rits duidelijk sterker ingeburgerd in het Zuiden van het land. Binnen hun eigen taalgroep steken zowel Groen! als ECOLO er duidelijk boven uit wat het aantal toepassingen van de rits betreft. Maar bijna alle Franstalige partijen halen de scores van Groen! of zijn er niet ver van af. Zo scoren de Franstalige Christendemocraten, Sociaaldemocraten en Liberalen duidelijk hoger dan hun Vlaamse tegenhangers. (In dit kader willen we er op wijzen dat de gegevens van het FDF en Vlaams Belang, evenals van de categorie ‘andere’ Vlaamse of Franstalige partijen en Spirit met de nodige reserves benaderd moeten worden gezien het kleine aantal antwoorden.) Ook al verschillen de Vlaamse en Franstalige zusterpartijen, partijideologie lijkt dus geen goede verklaring te bieden voor de reden waarom partijen al dan niet open staan voor maatregelen ter bevordering van gelijkheid. Daar tegenover staat dat er in het Zuiden van het land minder animo is voor vrouwelijke lijsttrekkers, al is het verschil niet zo groot als in het geval van de rits. Tenslotte valt aan Vlaamse zijde de inhaaloperatie van de SPa op. De partij positioneert zich duidelijk na Groen! als een partij die begaan is met het bevorderen van de gelijkheid van mannen en vrouwen en niet vies is om dit te realiseren via regels. Maar ook de SPa kan niet tippen aan het aantal maatregelen dat we terugvinden aan Franstalige kant.

*Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek***Tabel 4.** Partijen met bijkomende maatregelen ter bevordering van een evenwicht m/v.

	Vlaamse partijen			Franstalige partijen	
	Rits	Lijsttrekker v		Rits	Lijsttrekker v
CD&V	26% (28/107)	11% (12/107)	CDH	52% (65/126)	8% (10/126)
Spa	40% (47/124)	14% (17/124)	PS	53% (59/112)	7% (8/112)
VLD	22% (25/114)	9% (10/114)	MR	61% (48/79)	14% (11/79)
Groen!	60% (55/91)	23% (21/91)	ECOLO	87% (117/135)	10% (13/135)
N-Va	35% (22/63)	8% (5/63)	FDF	63% (5/8)	13% (1/8)
Spirit	38% (17/45)	9% (4/45)			
Vlaams Belang	53% (17/32)	16% (5/32)			
Andere Vl. Part.	58% (11/19)	16% (3/19)	Andere Fr. Part.	67% (18/27)	4% (1/27)
Totaal Rits:	49% (534/1082)				
Totaal Lijsttrekker v:	11% (121/1082)				

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2000 werden partijen eveneens bevroegd naar bijkomende maatregelen ter aanvulling van de wettelijk opgelegde quota. De vraag was of maatregelen getroffen werden en welke vorm die aannamen (quota of streefcijfers), niet wat deze maatregelen concreet oplegden. Een strikte vergelijking van deze gegevens met die van 2006 is dus niet mogelijk. Ook toen vonden we vooral aanvullende maatregelen bij de Groenen, onderscheidde de SPa (toen nog SP) zich van de andere traditionele Vlaamse partijen en konden we een verschil waarnemen tussen Franstalige en Vlaamse partijen. Terwijl quota een eerder Franstalig verschijnsel waren, vonden we streefcijfers vooral in Vlaanderen terug. Het grootste verschil tussen 2000 en nu ligt echter in het feit dat anno 2006 veel meer lokale partijafdelingen bijkomende maatregelen uitgevaardigd hebben. In 2000 hadden amper 16% van de partijen quota en 9% streefcijfers. Ook al combineerden toen weinig partijen beide types maatregelen, dan nog beschikte amper een vierde van alle partijen over eigen maatregelen.¹⁷ Het totaal aan bijkomende maatregelen is dus fors gestegen, en dit terwijl de wettelijk opgelegde quota strenger werden. We zouden verwachten dat partijen net aanvullende maatregelen treffen als het juridische kader veel spelruimte laat, omdat zij dan nog veel kanten uit kunnen. Binnen het huidige wettelijke kader beschikken partijen enkel nog over de opties van de rits en van de vrouwelijke lijsttrekker. In 2000 konden partijen bij voorbeeld ook nog opteren voor bijkomende maatregelen die vervat zitten in de nu wettelijk opgelegde quota. De forse toename van door partijen getroffen aanvullende bepalingen is dan ook een indicator voor een inburgering van het streven naar gelijkheid van mannen en vrouwen.

We vinden een bevestiging van deze groeiende aanvaarding van het streven naar gelijkheid ook in het aantal partijafdelingen dat instemt met door hogerhand opgelegde quota (zie tabel 5, eerste drie kolommen). Op de vraag of zij vinden dat de nationale partijleiding of overheid bindende quota zou moeten opleggen ant-

17. MEIER, P., *op.cit.*

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

woordde 29% respectievelijk 31% van de lokale afdelingen positief. In 2000 antwoordde steeds 24% van de lokale afdelingen positief op deze vragen. Er is dus een lichte stijging waar te nemen van het aantal afdelingen dat instemt met opgelegde quota, wat op een zeker gewinningseffect kan wijzen.

3.2 Houding ten aanzien van maatregelen ter bevordering van een evenwicht m/v

We onderzochten tevens het draagvlak voor een aantal mogelijke maatregelen ter bevordering van een evenwicht van mannen en vrouwen in de lokale politiek (zie tabel 5, laatste vier kolommen). Een van deze vragen is toegespitst op de samenstelling van de kieslijsten. Het betreft de mogelijke uitbreiding van de huidige quota door een volledige rits. De andere drie vragen focussen op de samenstelling van de executieve. We bevragen enerzijds het draagvlak voor de nu in werking getreden regel dat het schepencollege moet zijn samengesteld uit mannen en vrouwen. We bevragen anderzijds twee mogelijke aanvullingen op deze maatregel, namelijk een paritair samengesteld schepencollege en een regel waarbij de burgemeester en de eerste schepen of OCMW-voorzitter van verschillend geslacht zijn.

Indien we de gegevens in tabel 5 bekijken valt op dat slechts 27% van alle lokale afdelingen voor een verplichte rits is. Dit percentage is iets lager dan het aantal afdelingen dat akkoord gaat met door de overheid opgelegde quota. Het is vooral veel lager dan het aantal lokale afdelingen dat zegt een dergelijke rits toe te passen. Grote verschillen in houding vinden we bij alle partijen terug, met uitzondering van Groen!. Het antwoordenpatroon van de Vlaamse groenen is het meest consistent. Terwijl 60% van de lokale afdelingen van Groen! zegt de rits toe te passen is ook 53% van de lokale afdelingen van Groen! voor een verplicht opgelegde rits. Verder bevestigen de gegevens het grotere draagvlak voor een rits in het Zuiden van het land. De Franstalige partijen staan duidelijk positiever tegenover een verplichte rits dan de Vlaamse, hoewel we ook hier een discrepantie kunnen constateren tussen het aantal dat voor een verplichte rits is en het aantal dat zegt een dergelijke rits toe te passen. Een andere tendens die bevestigd wordt is de profilering van de SPa als een partij die duidelijk minder tegen maatregelen ter bevordering van een evenwicht gekant is dan de ander traditionele Vlaamse partijen.¹⁸ Het verschil tussen het aantal afdelingen dat voor een verplichte rits is en het aantal afdelingen dat beweert deze regel toe te passen kan op twee zaken wijzen. Ten eerste is het mogelijk dat partijen positief tegenover de rits staan maar het niet appreciëren als de overheid dergelijke maatregelen oplegt en aldus hun handelingsvrijheid bij de samenstelling van de lijst beknot. Ten tweede kun-

18. Dit gegeven is des te interessanter gezien de Vlaamse Minister bevoegd voor Gelijke Kansen van SPa-signatuur en duidelijk tegen quota gekant is.

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

nen de gegevens erop wijzen dat partijen hun eigen maatregelen meer als streefdoel dan als verbintenis zien terwijl een opgelegde rits geen spelruimte toelaat.

Tabel 5. Houding partijen ten opzichte van (regels voor) meer evenwicht m/v.

	Voor bindende quota opgelegd door de nationale partij	Voor bindende quota opgelegd door de overheid	Voor een verplichte rits	Voor een gemengd college (minimum één m/v)	Voor een paritair college (gelijk aantal m/v)	Voor een burgemeester en OCMW-voorzitter of eerste schep en van verschildend geslacht
CD&V	16% (17/103)	14% (14/103)	12% (12/99)	65% (66/101)	14% (14/103)	12% (12/104)
Spa	25% (31/122)	26% (32/124)	23% (28/121)	73% (88/121)	21% (25/121)	17% (20/121)
VLD	4% (5/113)	5% (5/112)	12% (14/114)	54% (61/114)	5% (6/113)	4% (5/112)
Groen!	38% (32/84)	42% (37/88)	53% (47/88)	91% (80/88)	39% (34/87)	24% (21/89)
N-Va	8% (5/60)	3% (2/60)	10% (6/63)	48% (30/63)	3% (2/63)	11% (7/62)
Spirit	18% (8/45)	31% (14/45)	18% (8/45)	84% (38/45)	11% (5/45)	16% (7/43)
Vlaams Belang	6% (2/32)	7% (2/31)	0% (0/31)	42% (13/31)	3% (1/31)	7% (2/30)
Andere partijen	16% (3/19)	17% (3/18)	28% (5/18)	68% (13/19)	11% (2/19)	16% (3/19)
CDH	32% (39/122)	39% (49/126)	21% (27/127)	58% (74/127)	14% (18/127)	10% (12/125)
PS	37% (40/108)	39% (43/109)	31% (35/113)	68% (75/111)	15% (17/114)	13% (15/113)
MR	20% (16/79)	24% (19/78)	28% (22/80)	50% (40/80)	9% (7/79)	7% (6/81)
ECOLO	75% (96/128)	71% (90/127)	59% (77/131)	85% (115/135)	44% (58/133)	26% (34/133)
FDF	38% (3/8)	25% (2/8)	25% (2/8)	86% (6/7)	13% (1/8)	13% (1/8)
Andere partijen	33% (7/21)	38% (9/24)	23% (6/26)	62% (16/26)	23% (6/26)	4% (1/26)
Totaal	29% (304/1044)	31% (321/1053)	27% (289/1064)	67% (715/1068)	18% (196/1069)	14% (146/1066)

Wat de maatregelen betreft die betrekking hebben op de executieve, bestaat het meest brede draagvlak duidelijk voor de net toegepaste regel dat in schepencolleges niet uitsluitend leden van één geslacht zitting mogen hebben. Ruim twee derde van de lokale afdelingen onderschrijft deze regel. Hetzelfde kan niet gezegd

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

worden voor de aanvullingen op deze maatregel. Slechts 18% van de lokale afdelingen is voorstander van een paritair samengesteld schepencollege en 14% van een regel waarbij de burgemeester en de eerste schepen of OCMW-voorzitter van verschillend geslacht moeten zijn. Partijen zijn duidelijk niet te vinden voor garanties die verder reiken dan een minimale aanwezigheid van vrouwen op het uitvoerende niveau. Het draagvlak voor regels ter bevordering van een evenwicht op het niveau van de kieslijsten is beter.

Er bestaan echter ook op dit niveau grote verschillen tussen partijen. Onder de groenen is het draagvlak het breedst. Echter, er is ook maar nipt een kwart van de groene afdelingen te vinden voor afspraken op het niveau van de burgemeester, eerste schepen en OCMW-voorzitter. Voor een paritair samengesteld schepencollege zijn 40% groene afdelingen te vinden. Meer dan vier vijfde van de groene afdelingen onderschrijft echter de huidige regel van een minimale aanwezigheid van mannen en vrouwen in het schepencollege. Bij sommige andere partijen staat maar de helft van de lokale afdelingen achter deze in werking getreden regel. Verder tekent SPa zich opnieuw af als een partij die iets meer voor deze regels te vinden is dan de andere traditionele Vlaamse partijen. We kunnen echter geen groot verschil tussen Vlaamse en Franstalige partijen vaststellen. Regels die voor meer evenwicht van mannen en vrouwen in de executieve moeten zorgen, kennen geen groter draagvlak in het Zuiden van het land.

4. Conclusies

Naar aanleiding van de jongste lokale en provinciale verkiezingen wilde dit artikel een antwoord bieden op twee vragen, die naar de huidige positie van vrouwen in de lokale en provinciale politiek en die naar de houding onder de politieke partijen ten opzichte van de bevordering van meer evenwicht van mannen en vrouwen in de lokale politiek. We zetten de bevindingen van dit artikel even op een rijtje.

Ten eerste kunnen we vaststellen dat de quota de verhoudingen van mannen en vrouwen in de lokale Belgische politiek wellicht geen schade berokkend, maar ze hebben de trend die al voor de eerste quotawet inzette niet fundamenteel gewijzigd. Zowel op lokaal als op provinciaal niveau stijgt het aantal verkozen vrouwen vanaf de jaren '80, een evolutie die redelijk stabiel blijft ongeacht of en welke quota ingevoerd worden. Wel is het zo dat de verhouding van mannen en vrouwen op het niveau van de kandidaten zich niet vertaalt naar dat van de gekozenen, er zijn steeds meer vrouwelijke kandidaten dan gekozenen. Er zijn ook steeds meer vrouwelijke kandidaten dan de quota voorschrijven, met de uitzondering van het tijdens de laatste verkiezingen toegepaste pariteitsprincipe. Ook al zijn de verschillen gering, het minieme mogelijke verschil aan mannelijke en vrouwelijke kandidaten (één bij een oneven aantal plaatsen op de lijst) wordt

Een vergelijkend perspectief op de positie van mannen en vrouwen in de lokale politiek

steevast ten voordele van mannelijke kandidaten beslecht. Er bestaat in de lokale politiek ook eenduidig een glazen plafond wat de absolute top betreft. Dit glazen plafond vinden we zowel op het niveau van de kandidaten als op dat van de mandatarissen. Hoe dichterbij het centrum van de macht, hoe minder vrouwen. De laatste kaap voor de mandatarissen is die van burgemeester, en voor de kandidaten is het die van de lijsttrekker. Op beide niveaus vinden we weinig vrouwen.

Een tweede vaststelling is dat het verschil tussen Vlaanderen en Wallonië verwaarloosbaar klein is op lokaal en provinciaal niveau. Dit geldt zowel voor de samenstelling van de lijsten als voor de aantallen verkozen vrouwen. Zoals op de andere politieke niveaus steekt Brussel er boven uit wat de positie van vrouwen in de lokale politiek betreft. Wel kunnen we vaststellen dat de aantallen vrouwelijke kandidaten en gekozenen in Brussel een plafond lijken te bereiken en dat de rest van het land aan een inhaalbeweging bezig is.

Ten derde kunnen we vaststellen dat er – wat de absolute topposities betreft – weinig animo is onder de lokale afdelingen van partijen om via regels tot meer evenwicht te komen. Partijen zijn eerder te vinden voor de rits dan voor een vrouwelijke lijsttrekker, voor een minimale aanwezigheid van vrouwen in het schepencollege dan voor een paritair samengesteld schepencollege, laat staan voor een regel waarbij de burgemeester enerzijds en de eerste schepen respectievelijk OCMW-voorzitter anderzijds van verschillend geslacht zijn. De gegevens wijzen er ook op dat partijen duidelijk niet te vinden zijn voor garanties die verder reiken dan een minimale aanwezigheid van vrouwen op het uitvoerende niveau, en ook deze net toegepaste regel kan niet in alle partijen op onvoorwaardelijke steun rekenen. Wel moeten we vaststellen dat anno 2006 veel meer lokale partijafdelingen bijkomende maatregelen uitgevaardigd hebben dan dat dit het geval was in 2000. Gezien we omwille van het strenger geworden wettelijk kader zouden verwachten dat partijen net minder aanvullende maatregelen hadden getroffen, kunnen we ervan uitgaan dat deze maatregelen wijzen op een zekere inburgering van de gelijkheidsthematiek en het bevorderen ervan via regels. Dit bevestigt het ten opzichte van 2000 lichtjes gestegen aantal lokale partijafdelingen welk instemt met door hogerhand opgelegde quota.

Tenslotte kunnen we vaststellen dat niet alle partijen – zoals gewoonlijk – op dezelfde lijn zitten. De groene partijen onderscheiden zich gewoontegetrouw door een meer doorgedreven aandacht voor de gelijkheid van mannen en vrouwen en bereidheid om deze via maatregelen te realiseren. Daarnaast valt aan Vlaamse zijde de SPa op als een partij die begaan is met het bevorderen van de gelijkheid van mannen en vrouwen en niet vies is om dit te bewerkstelligen via regels. Ook kunnen we af en toe verschillen in houding vaststellen tussen Vlaamse en Frans-talige partijen. Zo vinden we in het Zuiden van het land een duidelijk breder draagvlak voor de rits dan in Vlaanderen en wordt die ook vaker toegepast. Daar tegenover staat dat er in het Zuiden van het land minder animo is voor vrouwelijke lijsttrekkers, ook al is het verschil op dit vlak veel kleiner. Regels die voor

Deel I. Nieuwe spelregels en hun uitkomst

meer evenwicht van mannen en vrouwen in de executieve moeten zorgen, kennen geen groter draagvlak onder Vlaamse of Franstalige partijen. In dit laatste geval speelt duidelijk en in eerste instantie een groene partijideologie in het voordeel van vrouwen.

Uit het voorgaande kunnen we concluderen dat de positie van vrouwen in de lokale en provinciale politiek geleidelijk aan verbetert, er is een tendens richting meer evenwicht. Ook in de lokale en provinciale politiek blijven echter glazen plafonds aanwezig. De wil om deze weg te werken via – door hogerhand opgelegde – regels is klein, desondanks het feit dat we een zekere inburgering van de gelijke kansen thematiek kunnen waarnemen.

Deze conclusies kunnen twee diametraal tegenovergestelde politieke betogen ondersteunen. Ten eerste kan op basis van het voorgaande geconcludeerd worden dat verdere quota niet nodig zijn gezien het politieke draagvlak ervoor ontbreekt. Ten tweede kan op basis van de hier voorliggende bevindingen geargumenteed worden dat verdere, strengere quota wel degelijk nodig zijn omdat vrouwen anders het glazen plafond in de lokale en provinciale politiek niet zo snel zullen doorbreken. In beide gevallen gaat het om politieke keuzes, hetzij om de zaken rustig op hun beloop te laten, hetzij om de invalshoek van de substantiële gelijkheid en daarmee gepaard gaande nodige interventies in te slaan.

Uit de bevindingen vloeit ook voort dat het beeld van de positie van vrouwen in de lokale politiek nog steeds grotendeels braakliggend terrein is met veel ruimte voor verder en verklarend onderzoek. Zo is bij voorbeeld de vraag naar de invloed van de vervrouwelijking van de lokale politiek, onder andere met betrekking tot het belang van een lokale politieke verankering voor de uitbouw van een carrière, en de gevolgen van het lokale glazen plafond hierop. Ook is er de vraag naar de verschuiving van aandacht van gender naar diversiteit en (in het beste geval) intersectionaliteit en de gevolgen hiervan voor de gender balans op lokaal niveau. Er is verder de vraag naar de grenzen van quota, en zo kunnen we nog een tijdje doorgaan.